

Padden geef ze de ruimte!

door L. Rook

Zoals bekend maakt de Natuurbeschermingswet het mogelijk om in Nederland in het wild voorkomende planten of dieren aan te wijzen als 'beschermde soort'. Gebeurt dat, dan mag – wanneer het dieren betreft – zo'n dier niet worden gevangen of gedood en is zelfs de poging daartoe strafbaar. Ook het 'onder zich hebben en te koop aanbieden' is verboden, alsmede het verontrusten en het verstoren van het dier in zijn hol.

Zo op papier wordt de betrokken diersoorten een behoorlijke bescherming geboden, maar in de praktijk wordt aan de waarde van dergelijke bepalingen grondig afbreuk gedaan, doordat de bescherming zich niet tevens uitstrekt tot de biotoop van de dieren. Deze biotopen worden integendeel straffeloos aangetast, met name door het zich uitbreidende weggennet.

Door het 'Besluit beschermde inheemse diersoorten' worden sinds 20 oktober 1973 o.m. alle inheemse amfibieën in bescherming genomen (Staatsblad 488 d.d. 18.10.73), maar speciaal van deze diersoort heft het gemotoriseerde verkeer een zware tol. In het bijzonder de padden moeten het daarbij ontgelden, vooral in het voorjaar wanneer deze dieren van de overwinteringsgebieden uit, op trek gaan naar het water waar zij veelal zelf hun metamorfose ondergingen, respectievelijk na gedane verrichtingen terugkeren naar hun eigenlijke leefgebied. Wanneer zij op die routes een verkeersweg moeten oversteken wordt die tocht een ware 'via dolorosa'; onder deze zich traag voortbewegende beesten wordt dan vaak een slachting aangericht, die de op hen van toepassing zijnde Natuurbeschermingswet tot een bespotting maakt.

Zolang bij de voorbereiding van wegenbouwplannen door onbekendheid of – wat nog erger is – door onverschilligheid geen of onvoldoende rekening wordt gehouden met het gedrag der plaatselijk voorkomende dieren, zullen er massa's verkeersslachtoffers onder de z.g. beschermde diersoorten blijven vallen. Om de

schade dan tot een minimum te beperken, zal er voor natuurbeschermers weinig anders opzitten dan repressieve maatregelen te beramen en uit te voeren. Een moeizame affaire maar één die de moeite loont, zoals gebleken is in Apeldoorn.

Binnen de grenzen van deze gemeente strekt zich – tussen de buurtschappen Hoog-Soeren en Assel – in het rustgebied voor grof wild van het Kroondomein, een uniek landschap uit: Het Asselse Veld, een heide met vennen, goeddeels omringd door bospercelen. De verbinding tussen de genoemde buurtschappen werd jaren geleden gevormd door een eenvoudige weg met leem-grind verharding, die echter o.a. terwille van de recreatie moest worden verbeterd en verhard en daarbij ook nog hier en daar werd verlegd.

Het Asselse Veld en de omringende bossen vormen echter het leefgebied van o.a. duizenden padden, waarvoor de aanwezige vennen van doorslaggevende betekenis zijn in de metamorfose van ei tot landdier via het stadium van visachtig wezen.

Bij de 'weg-verbetering' moet stellig onvoldoende aandacht zijn geschonken aan de aanwezige padden-populaties of werd het belang van dit weinig populaire dier mogelijk zelfs als 'quantité négligable' terzijde geschoven. Hoe het zij, het zal geen verwondering wekken dat – mede rekening houdende met het sindsdien toegenomen autoverkeer – gedurende de laatste jaren onder de trekkende padden honderden slachtoffers vielen.

Vorig jaar werd op het Apeldoornse Comité van het Wereld Natuur Fonds een beroep gedaan om daartegen iets te ondernemen. Dit comité heeft de zaak als een daad van praktische dierenbescherming ter hand genomen, ook al omdat het – na de actie 'Géef om de Natuur' van november 1977 – beschikte over een groep van enthousiaste medewerkers, die bereid waren om de handen uit de mouwen te steken, in het belang van een bedreigde diersoort.

Daar er geen exacte gegevens beschikbaar waren omtrent het paddenprobleem ter plaatse moest het desbetreffende onderzoek worden gericht op het gehele voor passage in aanmerking komende traject: een stuk weg van ca. 2½ km. De ligging van de vennen t.o.v. de bosgebieden deed voorts vermoeden, dat de passage van de padden in beide richtingen kon gebeuren, hetgeen later door de feiten bevestigd werd.

Het zal dan ook zonder meer duidelijk zijn, dat de elders wel gevolgde methode van beveiliging door middel van afzetting der bermen met gaas en met plaatsing van vang-kistjes op onderlinge afstanden, voor toepassing op de Asselse Hei weinig geschikt was. Ook de terrein-gesteldheid leende zich daar minder voor.

Dat betekende onvermijdelijk, dat de bescherming van de trekkende padden slechts kon gebeuren door het onderhouden van patrouille- resp. 'Klaar-over-diensten', waarbij de padden met de hand van de weg af zouden moeten worden 'geplukt' en overgezet in de richting, welke zij kennelijk van plan waren geweest te gaan.

Nu hebben wij te maken met nachtdieren en ook de trek begint eerst nadat de schemering dicht genoeg is.

Het patrouilleren werd op deze aanvangstijd afgestemd en werd voortgezet, zolang de risicofactor voor de padden onaanvaardbaar groot werd geacht. De risicofactor werd geschat, enerzijds op basis van mogelijke verkeersdrukte en anderzijds op basis van trek-intensiteit en trekomstandigheden zoals temperatuur en luchtvochtigheid.

Tot de voorbereiding van de actie behoorde o.m. ook informatie aan de plaatselijke bevolking, op wie tevens een beroep om begrip en medewerking werd gedaan.

Het zou te ver voeren binnen het kader van dit verenigingsorgaan uitvoerig in te gaan op alle bijzonderheden van de actie, maar enkele feiten en resultaten zijn ongetwijfeld vermeldenswaard ook al omdat steeds weer blijkt dat men in het algemeen zo weinig over de betrokken dieren weet.

Padden leven buiten de voortplantingsperiode als solitaire nachtdieren in hun jachtgebieden en trekken – gelijk hierboven reeds vermeld – jaarlijks, gedreven door bepaalde stimulerende invloeden naar het water waar de voortplanting zal plaats vinden.

De mannelijke dieren plegen over het algemeen eerder te bestemder plaatse aan te komen dan de vrouwelijke, maar het komt uiteraard voor dat de wegen der sexen elkaar kruisen, in welk geval het mannetje op de rug van het vrouwtje klimt en zich aan haar vastklemt.

Deze omklemming (amplexus) – die niet direct met de paring te maken heeft – is zo stevig, dat men het mannetje kan opnemen zonder dat het vrouwtje wordt losgelaten. Da aanblik van zò'n paartje is altijd weer een welhaast aan-doenlijk schouwspel, waarvan je iedereen wel zou willen laten meegenieten: zoals dat duo daar traag over de weg scharrelt. Pa-Bufo als een pantoffel-heldje diep weggedoken op de brede rug van zijn Kenau, zich daartoe met de 'handjes' krampachtig vastklemmend onder de oksels van zijn stevige verloofde. Overigens in een tijdperk van emancipatie der vrouw een beschamend beeld van manlijke gemakzucht, dat bij de beesten af is.

En tegenstelling tot de één-trek zijn het op de terug-trek de vrouwtjes, die – na gedane plicht – het éérs het paaigebied verlaten.

De vrouwtjes zetten hun eiersnoeren binnen een periode van 6-14 dagen na paarvorming (resp. aankomst in het paaigebied) af, waarbij de mannetjes de eieren uitwendig bevruchten. Aan verdere broedverzorging wordt niet gedaan en de wijfjes keren na afzetting terug naar de rustgebieden.

De mannetjes (verre in de meerderheid bij de padden) talmen wat langer (van 4 tot 6 weken) om een kans af te wachten wellicht nogmaals een wijfje te 'versieren'.

Het vorenstaande geldt in hoofdzaak voor de gewone pad (*Bufo bufo*). Ter plaatse komt echter nog een tweede soort voor: de Rugstreep-pad (*Bufo calamita*); hun trek komt wat later op gang, terwijl de paaitijd van 2 tot 3 maanden in beslag kan nemen. In aantal zijn de Rugstrepen verre in de minderheid, al doet het geratel van de mannetjes in het duister van de nacht het tegendeel veronderstellen. Vinden de mannen bij *Bufo bufo* een partner 'op vorm en beweging', bij *Bufo calamita* komt vrouwlief af op de lokroep van de andere sexe. Tot de *Anura* (staartloze amfibieën) van de Asselse Hei behoren ook twee leden van de Ranidae: de Heikikker (*Rana arvalis*) en de Bruine kikker (*Rana temporaria*).

Voorts geeft de Kleine watersalamander (*Triturus vulgaris*) acte de présence. Dit lid van de Salamandridae maakt een soortgelijke ontwikkelingsperiode door als de padden en ook onder deze soort vallen bij de trek naar het water talloze verkeersslachtoffers. Kikkers en salamanders zijn eveneens wettelijk beschermd.

Wat de resultaten van de actie in 1978 betreft, hierbij zeer in het kort enkele gegevens.

De waarnemingen gebeurden in dat jaar van 11 maart t/m 20 mei.

In deze periode passeerden in totaal 2483 exemplaren de handen van de deelnemers: 133 padden waren als slachtoffer van het autoverkeer gevallen (5,3%). Dit percentage zou ongetwijfeld hoger zijn geweest, als de traject-bewaking achterwege was gebleven.

Het was geenszins zo, dat de padden-trek zich massaal binnen zéér korte tijd voltrok; integendeel de trek gebeurde in een ruime periode, waarbinnen avonden voorkwamen van sterk verhoogde activiteit. Een top-score werd bereikt op 27 maart met 316 exemplaren (waarvan 35 paartjes), terwijl er die avond 19 slachtoffers werden geteld.

Zowel in maart als in april was er een langere periode, waarin vrijwel geen enkele activiteit te bespeuren viel, namelijk van 16 tot 25 maart en van 3 tot 19 april. Beide perioden werden gekenmerkt door te lage temperaturen voor de tijd van het jaar, met in april zelfs bijna iedere nacht temperaturen om het vriespunt.

Over de actie werd uitgebreid rapport uitgebracht o.m. aan het gemeentebestuur van Apeldoorn, wat tot het verheugende resultaat leidde dat voor het betreffende weggedeelte van 15 maart 1979 af – voor zolang nodig zou blijken – een tijdelijke verkeersmaatregel van toepassing werd verklaard. Hierdoor werd het traject van 's avonds 20.00 uur tot 's morgens 6.00 uur afgesloten voor alle verkeer, met uitzondering van het rijwielpad. De afsluiting werd tot einde mei gehandhaafd.

Het spreekt vanzelf dat een dergelijke maatregel niet door iedereen in dank werd aanvaard. Ondanks regelmatige politie-contrôle werd het verbod vaak overtreden en evenmin gelukte het een late bus-dienst over het bewuste traject te laten vervallen. Deze omstandigheden maakten het onmogelijk om volledig blind te varen op de weg-afsluiting en daarom moesten ook dit jaar regelmatige patrouillediensten voor de veiligheid van de padden worden voortgezet. Niettemin werd de verkeersmaatregel uit een oogpunt van dierenbescherming een succes.

Door het koude voorjaar kwam de paddentrek dit jaar pas op 8 april goed op gang (4 weken laten dan in 1978). In een week tijds werden vervolgens niet minder dan 1925 passages waargenomen (waarin het resultaat van een tweetal nachtelijke waarnemingen begrepen was). In totaal werden tot en met eind mei 2209 padden geteld, waarvan 270 exemplaren *Bufo calamita*. Het aantal doodgereden padden bleef beperkt tot 18 stuks, wat derhalve maar 0.8% betekent, een heel verschil met vorig jaar.

Uit het vorenstaande valt af te leiden, dat de trek-activiteit dit jaar sterk geconcentreerd, min of meer explosief van karakter was; kennelijk was voor de padden – opgehouden door het koude voorjaar – de – wat de Zwitserse bioloog Heusser noemt – ‘Sollzeit’ aangebroken en werd de laatste etappe naar de paaiplaatsen massaal afgelegd.

Hoe het ook zij, het zal u duidelijk zijn geworden, dat door middel van zorgvuldig voorbereide en uitgevoerde acties het risico voor de trekkende padden in vele gevallen belangrijk kan worden teruggedrongen.

Als voorwaarden voor een succesvol optreden mogen tenslotte worden genoemd:

1. de medewerking van een flinke groep enthousiaste natuur-liefhebbers, terwijl men tevens de beschikking moet hebben over iemand die bereid en in staat is zich met de organisatie resp. coördinatie te belasten en daarvoor de tijd heeft;
2. nauwkeurige kennis van de plaatselijke situatie voor wat betreft o.m. vóórkomen, aantallen, passage-plaatsen en trekrichting van amfibieën;

3. het onderhouden van goede contacten met de ambtelijke instanties die men voor beschermende maatregelen nodig heeft, zoals het gemeentebestuur, de politie en diensten van openbare werken;
4. ook het contact met de plaatselijke pers is bijzonder belangrijk, terwijl de ervaring leert, dat vooral de bevolking van kleinere buurtschappen rechtstreekse informatie op prijs stelt en dan veelal alle medewerking wil verlenen;
5. voor het welslagen van dit soort projecten wordt aangedrongen op samenwerking tussen verwante organisaties. Door het onderlinge contact stimuleert men elkaar en blijft men alert waar het gaat om het signaleren en te lijf gaan van de vele bedreigingen van natuur en milieu. In dat verband is de ondergetekende steeds bereid tot nader overleg, om na te gaan of wellicht iets in bedoelde zin kan worden ondernomen.

Natuurlijk bleef er in Apeldoorn nog wel een en ander te wensen over en vóór de aanvang van het volgende seizoen zullen bepaalde maatregelen moeten worden bijgesteld. Hoofdzaak is echter dat begrip is gewekt, dat de contacten zijn gelegd en de wil tot samenwerking aanwezig is. Daarmee is al veel gewonnen.

LITERATUUR:

Kaj Vermehren: Kikkers en padden; Uitg. Balkema, R'dam, 1977 (besproken in Natura, juli/aug. 1978)

Adres van de schrijver:
L. Rook

Landhuisje op Texel

aangeboden als vakantieverblijf. Na overleg ook het hele jaar beschikbaar. Rustig gelegen op groot eigen terrein met rondom bloemen en vogels.

Inlichtingen:

H. P. Houwing, Rozendijk 21, 1791 PD Den Burg - Texel; tel. 02220-3707